

Egyetemi Doktori (Ph.D.) értekezés tézisei

**INNOVÁCIÓS KÉPESSÉGEK ÉS A TUDÁSTRANSZFER KIÉPÍTÉSE AZ
EURÓPAI RÉGIÓKBAN**

Mikita József Gábor

Témavezető:
Dr. Harsányi Endre Ph.D.

**DEBRECENI EGYETEM
Kerpely Kálmán Doktori Iskola**

Debrecen, 2012

1. BEVEZETÉS

Az innováció és kutatásfejlesztés (K+F+I) jelenleg az európai döntéshozatal egyik legfontosabb szakpolitikai területe, egyben tudományosan is gazdagon feldolgozott tematika. A világgazdaság elmúlt időszakának alakulása visszaigazolta ezen tendencia relevanciáját. A K+F+I azért vált meghatározóan fontossá, mert az Európai Unió (EU) csak így képes kezelni és kontrolálni az előtte álló gazdasági és társadalmi kihívásokat. Az Európai Kutatási Térség (EKT) hosszú távú stratégiáját azért (is) dolgozták ki, hogy a már működő és a jövőben bevezetendő szakpolitikai eszközök egy átláthatóbb és hatékonyabb keretrendszerbe szerveződjenek, melyben az elmaradottabb régiók szereplői is sikeresen vehetik fel a versenyt Európa fejlettebb térségeivel. A közelmúltban bemutatott "intelligens szakosodás" továbbviszi ezt a gondolatmenetet, s kimondja, hogy a fenntartható fejlődésen alapuló európai modell működésének alapfeltételeként Európa térségei (a meglévő erősségekre építve) olyan tevékenységekre koncentráljanak, ahol hosszú távú versenyelőnyökre számíthatnak, s az EKT nyújtotta lehetőségeket maximálisan kihasználhatják. A szakpolitikák megtervezésében, végrehajtásában részt vevő európai, nemzeti és regionális szereplőknek törekedniük kell arra, hogy összehangolják és optimalizálják a gazdasági növekedés és a foglalkoztatás megerősítésére létrehozott pénzeszközök felhasználását, s kedvező szinergikus hatásuk a lehető legmagasabb szinten nyilvánuljon meg.

Az egyes európai régiók gazdasági teljesítménye szempontjából létfontosságú, hogy a helyi döntéshozatal, a vállalkozási szféra mennyire képes a felhalmozott "tudásból", a tudományból versenyelőnyt formálni, mely fenntartható és ösztönző lehet más földrajzi egységek számára is. Bizonyos régiók történelmi hagyományaikból, eltérő gazdasági fejlettségükből következően nem képesek a tudást, a technológiát ugyanolyan hatékonysággal befogadni, alkalmazni, ami nyilvánvalóan meghatározza növekedési kilátásaikat, s ezért esetenként tovább mélyülhetnek a régiók közötti jelentős jólétsbeli különbségek is.

A dolgozatban áttekintést adunk a kutatás legfontosabb teoretikus alapkérdéseiről. Az integrációs elméletek közül szerepet kap a "több szintű kormányzás" teóriája, amely felhasználható a közös EKT, s az ennek keretében folytatott kutatási és innovációs tevékenység értelmezésében. Bemutatjuk az "európaizálódás"-nak a közös kutatási és

innovációs politikára alkalmazható elképzeléseit. A “regionális innovációs rendszerek” (RIS) mondanivalója fontos szerepet játszik a gazdaságfejlesztés magyarázatában, az EU ilyen irányú elképzeléseinek kialakulásában is. A RIS felismeri az innováció összetettségét, figyelembe veszi a folyamatot jelentősen formáló érintettek (stakeholderek) megjelenését.

Az egyetemi doktori értekezést összegző tézisek szerkezete követi a disszertáció struktúráját. A bevezetés a téma bemutatására, aktualitásának indoklására törekszik, a célok megfogalmazása segíti a tematikai tájékozódást. Az alkalmazott módszerek a kérdéskör vizsgálatának, elemzésének speciális megközelítést szolgálnak. A hipotézisek a vizsgálandó problémákat rendszerezik, felvázolva a tanulmányozandó összefüggéseket. A szisztémás feldolgozás megállapításait az eredmények mutatják. Az új megállapítások rögzítése után megtekinthető a disszertáció alapjául szolgáló publikált közlemények listája.

CÉLKITŰZÉSEK

1. Az értekezésben releváns történeti áttekintést nyújtunk az európai kutatási és innovációs politika elmúlt 60 évről a legfontosabb eredmények és mérföldkövek bemutatásával, külön figyelemmel a szakpolitika fokozatos európaizálására.
2. A munka második céljaként a NUTS 2 szintű európai régiók kutatási és innovációs kapacitását tanulmányozzuk az első esettanulmányban. A statisztikai paraméterek egy része nyilvánosan hozzáférhető Eurostat adatbázisából származik. Ehhez társítottunk egy általam összeállított és feldolgozott adatbázist, mely az egyes európai régiók kutatási keretprogramban regisztrált részvételét tartalmazza. Több klasztert (régiócsoportokat) vázoltunk fel, amely a leginnovatívabb és dinamikus térségektől halad a kevésbé innovatív régiók felé. A “supergroup”-nak nevezett csoportot tovább tanulmányoztuk, és közös ismérveket állítottunk fel az ehhez tartozó régiók kutatási és innovációs potenciáljáról.
3. A második esettanulmányban Európa kevésbé fejlett régióira fordítjuk figyelmünket, s megkíséreljük belátni azt, hogy Európa elmaradottabb térségei számára célirányos eszközök (programok) lehetővé tehetik innovációs és kutatási potenciáljuk megerősítését, hogy ezen régiók is teljes jogúan profitálhassanak az EKT nyújtotta lehetőségekből. A kutatási és innovációs stratégiák előkészítésében segítő/közvetítő szerepet játszhat az Európai Bizottság.

A "kutatói potenciál" tevékenység 2 éves (2007-2008) speciális alprogramját elemezzük ("Evaluation facility") a pályázó intézményeknél értékelhető és bizonyítható "stratégiai tanulás" - tudástranszfer - szempontjából. Bemutatjuk, hogy ezen tudástranszfer rendkívül fontos az elmaradott térségek kutatóintézetei számára innovációs és kutatói potenciáljuk megerősítésében, valamint a közösségi keretprogramokban való sikeresebb részvétel elősegítésében.

HIPOTÉZISEK (1-6)

1.

Az európai kutatói és innovációs politika fejlődése igazodik az elmúlt 60 év integrációjának alakulásához. A tagállamok ezen időszak alatt egyre szélesebb hatáskörben delegáltak feladatokat a szupranacionális szintre (földrajzi és tartalmi értelemben egyaránt), jelentős forrásokat biztosítottak ezzel az Európai Bizottság számára a közösségi kutatói és innovációs célok eléréséhez. Az elmúlt évtizedekben a közösség "belső" szakpolitikái között különleges jelentőségre tett szert a kutatói és az innováció, hiszen világosan kimutatható a (regionális) gazdasági fejlődésre gyakorolt hatásuk. A közösségi kutatói és innovációs politika(k) eredményeinek és hatásainak tanulmányozása az előzőekből adódóan rendkívül időszerű.

***HI:** Az európai szintű kutatói és innovációs politikák fejlődése szervesen kötődik az adott időszak gazdasági és történelmi kihívásaihoz. A szakpolitika fejlődése reaktív tendenciát mutat, nincs önálló (proaktív) evolúciója.*

A hipotézis vizsgálata: szakirodalmi áttekintés.

2.

Az európai szintű kutatói-fejlesztés, innováció szükségességét három fontos érv támasztja alá: (1) az európai kutatói- és technológiafejlesztési erőforrások egyesítése és koordinált hasznosítása, (2) a human tőke és a kutatói potenciál fejlesztése, (3) az európai K+F+I tevékenységek összehangolása. Az Európai Unió K+F+I politikájának legfőbb pénzügyi eszközrendszerei a többéves keretprogramok, melyek az 1980-as évektől egyre nagyobb

költségvetéssel rendelkeznek. A programok végrehajtásáért és menedzsmentjéért az Európai Bizottság Kutatási és Innovációs Főigazgatósága (DG RTD) mellett egyre inkább a végrehajtó ügynökségek (Executive Agency) felelősek. A kutatási keretprogramok alapvetően európai szintű, transznacionális, versenyeztetésen alapuló pályázati felhívásokkal működnek, a kiválasztás legfőbb szempontja a kiválóság.

***H2:** Az Európai Unióban a kutatók száma, a kutatási kiadások, az európai kutatási keretprogram költségei koncentrálnak. Regionális csoportosulások (klaszterek) rajzolódnak ki az előbb említett paraméterek alapján.*

A hipotézis vizsgálata: statisztikai elemzés.

3.

Rendkívül fontos kérdés a keretprogram támogatásainak elosztásánál a tagországok részesedése. A közösségi költségvetés legjelentősebb hozzájárulása az egyes tagállamok gazdasági teljesítményének (bruttó hazai termék - GNI) függvénye. Az Unió büdzséjének 75%-át adják ezen tételek, s nyilvánvalóan politikailag és gazdaságilag is komplex, nagyon érzékeny problémák forrásaiként szolgál ez a szituáció. Igen lényeges a célok pontos meghatározása, az egyes programok részletes kimunkálása, mert ezek függvénye a források racionális elosztása.

***H3:** A keretprogramok forráselosztásában világosan kimutatható a “régi”(EU 15) és “új” EU tagállamok közötti szakadék. Az erős gazdasági fejlettség ugyanakkor önmagában nem jelent erős részvételt a keretprogramokban.*

A hipotézis vizsgálata: statisztikai elemzés.

4.

Az európai szintű pénzügyi (kutatási és innovációs) támogatások előkészítése, végrehajtása különleges ismereteket igényel. Ezen információk elsajátítása időigényes, ezért a régi tagállamok előnyt élveznek az újonnan csatlakozottakkal (EU 12) szemben. Optimális “szervezeti adottságok”, informális hálózatok, jól kiépített, kiképzett infrastruktúra (fizikai és szellemi) tovább növelik a régiek esélyeit, lehetőségeit.

H4: *Vannak nagyon fontos ("soft") változók, mint a szerveződési módszerek, infrastruktúra, normák és "know-how" ("ragadós ismeretek – sticky knowledge"), amelyek fontos szerepet tölthetnek be az európai keretprogramok abszorpciójában.*

A hipotézis vizsgálata: szakirodalmi feldolgozás, személyes interjúk.

5.

Az EU regionális politikájában az Unió régiói négy kategóriába sorolhatók az egy főre jutó regionális GDP EU-átlaghoz viszonyított aránya alapján. A dolgozatban ezt a felosztást alkalmazzuk a "konvergencia" régió használatkor (konvergencia régió - az egy főre jutó GDP kevesebb az EU-25 átlagának 75%-ánál). Ezen csoportok legnagyobb részét az "új" tagállamok térségei adják, ahol mind a gazdasági fejlettségben, mind a "soft" változók esetében jelentős lemaradás tapasztalható.

H5: *Az EU elmaradottabb térségeiben található, kutatással foglalkozó intézményei (kutatóintézetek, egyetemek, stb.) számára az "Evaluation facility"-hez hasonló, célirányos programok segítséget nyújthatnak a kutatási és innovációs kapacitások felzárkózásában egy olyan "stratégiai tanulási" (strategic learning) folyamaton keresztül, melyben az ismeretanyag az európai szintről az intézményi szintre áramlik.*

A hipotézis vizsgálata: szakirodalmi feldolgozás, személyes interjúk, kérdőíves vizsgálat.

6.

A "soft" változók elsajátítása sine qua non az európai szintű kutatási és innovációs programokban való sikeres részvételben. Az alpinfrastruktúra (fizikai és szellemi) mellett az elmaradottabb térségek kutatási és innovációs rendszerei szereplőinek a megszerzett eszközök abszorpció és újrahasznosítási képességével (a befejezett projektekre épülő új kezdeményezések kimunkálásával) szükséges rendelkezniük.

H6: *A tudástranszfer fontos szerepet játszhat Európa elmaradottabb térségeiben a kutatási és innovációs potenciál megerősítésében. Meghatározó első lépés lehet ezen régiók számára a későbbi összetettebb, kollaboratív kutatási/innovációs együttműködésekhez.*

A hipotézis vizsgálata: szakirodalmi feldolgozás, személyes interjúk, kérdőíves vizsgálat.

2. A KUTATÁS ANYAGA ÉS MÓDSZEREI

A releváns szakirodalom áttekintése, folyamatos tanulmányozása

A dolgozat előkészítése alatt alkalmam nyílt igénybe venni az Európai Bizottság, az Európai Parlament, a Brüsszeli Egyetem (Universite Libre de Bruxelles - ULB) Központi Könyvtárait.

Statisztikai elemzés

A statisztikai vizsgálatoknak alávetett adatok legfontosabb forrásai:

- Nyilvánosan hozzáférhető (Eurostat), gazdasági fejlettséget és innovációs képességet jellemző adatok az EU27 régióiban.
- Egyedi adatbázis, melyet a Bizottság Kutatási és Innovációs Főigazgatósága (DG RTD) által menedzselte a CORDA (Common Research Data Warehouse) információs rendszerből állítottam össze. Külön kérvényeztem az adatbázis megszerkesztését kutatási célokra. Az adatbázis aggregált adatokat tartalmaz az FP5, FP6 és FP7 (2010 közepéig, az aktuális program félidejéig) keretprogramok részvételéről az EU27 összes NUTS 2 régiójában.

Az adatbázis összeállítása után a releváns NUTS 2 adatokat kombináltuk a hasonló szintű Eurostat adatokkal (gazdasági és innovációs jellemzőkkel). A felhasznált statisztikai módszer a klaszter-analízis volt, mely egy olyan dimenziócsökkentő eljárás, amiben adattömböket tudunk homogén csoportokba sorolni, klasszifikálni. Ezeket a csoportokat nevezzük klasztereknek. A számítógépes kalkulációkat az SPSS (Statistical Package for Social Sciences) segítségével végeztük.

További módszerként a Lorenz-görbét alkalmaztuk. A Lorenz-görbe speciális grafikus ábra a koncentráció ábrázolására és elemzésére, az egyenlőtlenségek vizuális megjelenítésére.

-

A kiválasztott (nyertes) pályázatok és a kérdőívek értelmezése, kiértékelése

Két elméleti rendszert vettünk segítségül az összegyűjtött adatok elemzéséhez. Részben a D. Dolowitz & D. Marsh (2000) által kidolgozott "policy transzfer" teóriát, másrészt a Schon & Argyris (1978) nevéhez fűződő "szervezeti tanulás" kategorizálását. Ennek analógiáját alkalmaztuk a "tudástranszfer, mint stratégiai tanulás" vizsgálatához európai szintről az intézményi szintre.

Mivel kutatásunk témája Dolowitz & Marsh definíciójának egy részét fedí le (tudástranszfer, mint stratégiai tanulás = módszerek, intézmények és elképzelések), az általuk meghatározott 7 kérdésfeltevést módosítottuk saját munkánkhoz. Ezek alapján elemeztük először a beadott pályázatokat, majd a projektek tényleges végrehajtásáról kérdeztük a koordinátorokat kérdőív formában.

A másik elméleti alapot a Schon & Argyris (Argyris, 2000) által kimunkált osztályozás adta. A szervezeti tanulás esetében 3 típust különböztet meg: "Single-loop" tanulás; "Double-loop" tanulás; "Deutero"-tanulás. A REGPOT-2-ben kiválasztott 14 projekt mindegyikét tanulmányoztuk ezek alapján, és 1-5 között értékeltük a pályázatokat. A Schon & Argyris által meghatározott listát két közbensővel bővítettük, majd adaptáltuk az általunk vizsgált tudástranszfer, mint "stratégia tanulás" értelmezéséhez.

A kérdőív összeállítása előtt a következő adatforrásokat vizsgáltuk meg:

- Az "Evaluation facility" programra vonatkozó felhívásokat
- A nyertes (kiválasztott) projekteket
- A projektek ex-ante értékelését (Evaluation Summary Reports)

Azt terveztük, hogy megértsük, rendszerezzük és értelmezzük a proponensek legfőbb céljait, szándékait. Ezek után megnéztük a projektek végrehajtása során, s a végén elkészült riportokat, valamint a koordinátorok által kitöltött kérdőíveket. A válaszokat aggregáltuk, így a válaszadók személye anonim maradt.

Személyes interjúk, szakmai rendezvényeken való részvételek

A dolgozat elkészítése során alkalmam volt a disszertáció témájának elméleti és gyakorlati kérdéseiben egyaránt kiemelkedően jártas emberek véleményét kikérni, velük innováció és kutatáspolitikai problémákról értekezni. Fontos iránymutatásokat kaptam Phil Cooke, cardiffi professzortól, valamint bizottsági munkám során Jean-David Malo (jelenleg a "Financial Engineering" osztály vezetője a DG RTD-ben) támogatását és hasznos tanácsait is élvezhettem. A Stuttgarti Regionális Gazdaságfejlesztési Hivatalban töltött időszak alatt betekintést nyerhettem egy gazdaságilag rendkívül fejlett, iparosodott térség innovációt és kutatás-fejlesztést támogató eszközrendszerébe. Több, az Európai Bizottság által szervezett tematikus konferencián vehettem részt (RESEARCH CONNECTION - 2009, WIRE I - 2010, WIRE II - 2011, INNOVATION CONVENTION - 2011).

3. AZ ÉRTEKEZÉS LEGFONTOSABB EREDMÉNYEI, MEGÁLLAPÍTÁSAI – A HIPOTÉZISEK VIZSGÁLATA, ÉRTÉKELÉSE

HI: Az európai szintű kutatási és innovációs politikák fejlődése szervesen kötődik az adott időszak gazdasági és történelmi kihívásaihoz. A szakpolitika fejlődése reaktív tendenciát mutat, nincs önálló (proaktív) evolúciója.

Ahogy a történelmi részben láthattuk, az európai szintű kutatási és innovációs politikák alakulását alapvetően külső tényezők határozták meg az elmúlt 60 évben. Európán kívüli események, tendenciák hatására döntöttek úgy a tagországok, hogy egyre nagyobb hatáskörben delegálnak feladatokat az európai intézményekhez. Ezen külső hatások először az iparosodott térségekből származtak (Egyesült Államok, Japán), de a közelmúltban egyre több kihívás érkezett az újonnan iparosodott országokból is (India, Dél-Amerika, s természetesen Kína). Az elmúlt években a közösségi szintű K+F+I politikák rendkívül fontos szerephez jutottak az EU közép- és hosszú távú fejlesztési és fenntarthatósági stratégiáinak kidolgozásában (Liszaboni stratégia, EU2020 stratégia). Világosan látszik meghatározó jellegük a tervezett forrásnövekedés alakulásában.

H2: Az Európai Unióban a kutatók száma, a kutatási kiadások, az európai kutatási keretprogram költségei koncentrálnak. Regionális csoportosulások (klaszterek) rajzolódnak ki az előbb említett paraméterek alapján.

A klaszterek kialakításakor egyértelművé vált, hogy valóban földrajzi koncentráció figyelhető meg a kutatók, a K+F kiadások és a keretprogramból származó támogatásoknál. 20 vizsgált régió használta fel a FP6 forrásainak felét; 24 régióból származik az európai K+F kiadások hasonló része; 34 régióban dolgozik Európa kutatóinak 50%-a. 16 európai régió mindhárom feltételnek megfelel, ezen térségeket neveztük "supergroup"-nak (Wien, Karlsruhe, Oberbayern, Berlin, Köln, Denmark, Comunidad de Madrid, Cataluna, Finland, Ile de France, Lombardia, Lazio, Stockholm, East Anglia, Inner London, Berkshire, Buckinghamshire and Oxfordshire).

Az európai "supergroup"-hoz tartozik:

- Európa lakosságának 15%-a
- Európa GDP-nek 24%-a
- Európa kutatóinak 30%-a
- Európa K+F intenzitásának (GERD) 35%-a
- Ezen régiók nyertek el az FP6 forrásainak 43%-át.

H3: A keretprogramok forráselosztásában világosan kimutatható a "rég" (EU 15) és "új" EU tagállamok közötti szakadék. Az erős gazdasági fejlettség ugyanakkor önmagában nem jelent sikeres részvételt a keretprogramokban.

A klaszter-csoportok összetételének elemzésekor világossá válik az európai keretprogramból származó források allokálásának következménye. Ezek az adatok, a korántsem váratlan eredmények kérdéseket involválhatnak fel az európai K+F+I politikák célrendszerével kapcsolatban. Racionálisan felvethető, hogy a közösségi K+F+I politika mennyire illeszkedik az EU alapretorikájába, amennyiben a közösségi politikákban a szolidaritás elvének teljesülnie kell. Ugyanakkor számos gazdaságilag fejlett régió van Európában, ahol a keretprogramból való részesülés nem számottevő, minden bizonnyal azért, mert egyéb források is rendelkezésre állnak.

H4: *Vannak nagyon fontos ("soft") változók, mint a szerveződési módszerek, infrastruktúra, normák és "know-how" ("ragadós ismeretek – sticky knowledge"), amelyek fontos szerepet tölthetnek be az európai keretprogramok abszorpciójában.*

A klaszter-csoportok paramétereinek tanulmányozásakor láthattuk a "supergroup" kirajzolódását, amely a H2-ben végzett elemzések alapján kutatási és innovációs potenciál szempontjából igen fontos térségeket foglal magába. A csoportok régiói között, az objektíven mérhető fejlettségi adottságokon túl, jelentős "soft" változókat figyeltünk meg. Ezek közé tartoznak a formális és informális hálózatok, szabályozási normatívák, "know-how", különböző szerveződési módszerek.

H5: *Az EU elmaradottabb térségeiben található, kutatással foglalkozó intézményei (kutatóintézetek, egyetemek, stb.) számára az "Evaluation facility"-hez hasonló, célirányos programok segítséget nyújthatnak a kutatási és innovációs kapacitások felzárkózásában egy olyan "stratégiai tanulási" (strategic learning) folyamaton keresztül, melyben az ismeretanyag az európai szintről az intézményi szintre áramlik.*

A két éven keresztül működő (2007-2008) program elemzése alapján megállapítható, hogy a programban támogatott elmaradott régiók kutatóintézetei nagyon hasznos tudásra (az általunk használt "tudástranszfer mint stratégiai tanulás" nyomán) tettek szert a végrehajtás során. A projektek hasznosnak bizonyultak egyes "soft" változók elsajátításában. A kiválasztott kutatóintézetek világos képet és jövőbeni kutatási és innovációs stratégiai orientációt kaptak.

H6: *A tudástranszfer fontos szerepet játszhat Európa elmaradottabb térségeiben a kutatási és innovációs potenciál megerősítésében. Meghatározó első lépés lehet ezen régiók számára a későbbi összetettebb, kollaboratív kutatási/innovációs együttműködésekhez.*

Elemzéseinkből kiderül, hogy Európa elmaradottabb térségei (ezek nagy része az új tagállamokban található) lényegesen kevesebb támogatáshoz jutnak a közösségi keretprogramokból. Nem csupán a tényleges pénzügyi segítségről maradnak le, hanem az ezekhez kapcsolódó pozitív továbbgyűrűző hatásokról, a meghatározó, a továbbfejlődés zálogának tartható kedvező következményekről is. Ahhoz, hogy Európa gazdaságilag elmaradottabb része a nyugati régiókhöz hasonló eséllyel és sikerrel vegyen részt a – forrásokban várhatóan egyre inkább bővülő – európai K+F+I programokban, célirányosan kimunkált, ezen kevésbé fejlett régiókra speciálisan kidolgozott kezdeményezések, átgondoltan felkínált eszközök biztosítása kívánatos.

4. ÚJ ÉS ÚJSZERŰ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

1. A klaszter-csoportok meghatározásával az eddig kutatási és innovációs kapacitások mérésére használt paramétereket bővítettük a kutatási keretprogramban való részvételt jelző indikátorokkal. Ezzel egy olyan változót ajánlunk a régiócsoporthoz kutatásfejlesztési képességének vizsgálatában, amelyet legjobb tudomásunk szerint korábban nem alkalmaztak.

2. A "supergroup" és további régiócsoporthoz kirajzolódása mutatja, hogy összefüggés állapítható meg a gazdasági fejlettség és az innovációs/kutatási potenciál között. A keretprogramban való sikeres részvételnél fontos szerephez jutnak, az ún. "soft" változók. A gazdaságilag fejlettebb térségek sikeresebben szerepelnek az elmaradottabb régióknál.

3. A REGPOT-2 "Evaluation facility" alprogram elemzése – vizsgálataink nyomán – originális eredmény. Ennek segítségével vizsgáltuk és bizonyítottuk a "tudástranszfer mint stratégiai tanulás" jelentőségét elmaradottabb európai régiók kutatóintézeiben. Az elemzés tudományosan is vizsgálható szakpolitikai kérdéseket vet fel, melynek további célirányos tanulmányozása hasznos lehet.

4. A kérdőívek eredményeinek áttekintésekor megerősítést nyert az a feltételezésünk, hogy a gazdaságilag elmaradottabb régiók – lényegében az új tagállamok – jól meghatározott és programozott eszközök segítségével nagyobb eséllyel vehetik fel a versenyt a közösségi K+F+I keretprogram forrásainak pályázataiban az EU gazdaságilag fejlettebb országaival (régi tagállamaival).

5. A TÉZISFÜZETBEN HIVATKOZOTT IRODALOM

Argyris C. (2000): On organisational learning. Blackwell Business, Massachusetts, USA.

Dolowitz D. – Marsh D. (2000): Learning from Abroad: The Role of Policy Transfer in Contemporary Policy-Making" in Governance : An International Journal of Policy and Administration, 13. 1.

6. AZ ÉRTEKEZÉS TÉMAKÖRÉBEN MEGJELENT PUBLIKÁCIÓK

Mikita J. – Nagy J. (2007): Nyílt koordináció az európai közös kutatási politikában. Agrártudományi közlemények. Debreceni Egyetem AMTC, Debrecen, 27: 182–187. ISSN: 1587–1282

Mikita J. (2009): Versenyképesség és kohézió: az európai kutatási és regionális politika összefüggései. Európai Tükör. 15.11:13–23. ISSN: 1416-6151

Mikita J. (2009): The European Research Area: In quest of the Lisbon goals. Acta Agraria Debreceniensis. Debreceni Egyetem AMTC, Debrecen, 35: 73–79. ISSN: 1587–1282

Mikita J. (2009): A „Nyílt koordináció” és az Európai Kutatási Térség. [In: Rechnitzer J., Hardi T. (szerk.) Közép-, Kelet- és Délkelet-Európa térfolyamatai – Integráció és Dezintegráció]. Évkönyv. Széchenyi István Egyetem, Győr, 293–302. ISSN: 2060–9620

Mikita J. (2009): A regionalitás és az európai kutatási politika összefüggései az Észak-Alföldi régióban. [In: Baranyi B., Nagy J. (szerk.) Tanulmányok az agrár- és a regionális tudományok köréből az Észak-Alföldi régióban]. Debreceni Egyetem AMTC, MTA RKK, Debrecen, 4: 245–258. ISBN: 978-963-9899-10-0

Mikita J. (2009): Az európai közös kutatási politika regionális dimenziója. Tér és Társadalom. 23.1: 157–166. ISSN:0237-7683

Mikita J. (2009): A Debreceni Egyetem szerepe az Észak-Alföldi régió versenyképességében az EU közös kutatás-fejlesztés-innovációs politika szemszögéből. [In: Belanka Cs., Duray B. (szerk.) Helyünk a világban – alföldi válaszok a globalizáció folyamataira]. MTA RKK Békéscsabai Osztály, Békéscsaba, 194–198. ISBN:978-963-87155-2-4

Mikita J (2012): Knowledge transfer for research and innovation capacity building in less developed European regions – a megjelenés folyamatban.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Őszintén köszönöm témavezetőmnek, **Dr. Nagy János professzor úrnak**, hogy felhívta figyelmem a téma jelentőségére, biztosította a doktori iskola programjához való kapcsolódás lehetőségét, megteremtette számomra a tudományos kutatómunka feltételeit, s mindvégig támogatott, biztatott.

Nagyon köszönöm **Dr. Harsányi Endre igazgató úrnak**, a Területfejlesztési Regionális Tudásközpont vezetőjének önzetlen, baráti segítségét, a gyakorlati tennivalókban oly elengedhetetlen tanácsait.

Sok-sok köszönettel tartozom **Dr. Borsi Balázs docens úrnak**, akitől alapvető módszertani ötleteket, a disszertáció véglegesítésében kitűnően hasznosítható ajánlásokat kaptam.

Köszönetem fejezem ki **Dr. Baranyi Béla professzor úrnak**, az MTA RKK Alföldi Tudományos Intézete Debreceni Osztálya tudományos főmunkatársának.

Brüsszelben, az Európai Bizottságban végzett munkámban meghatározó tényezőként élvezhettem **Jean-David Malo osztályvezető úr** (Financial Engineering – DG RTD) és **kollégáim** támogatását.

Tisztelettel köszönöm **Dr. Phil Cooke és Dr. Keith Harrap professzor urak** hasznos, segítő iránymutatásait.

Végezetül hálával tartozom **Szüleimnek**, Brüsszelben élő **Nővéremnek és Családjának** a meghatározóan fontos háttér megteremtéséért, szeretetükért, folyamatos támogatásukért, segítségükért.